

De toren van de Hervormde kerk

Geschiedenis

De kerktoren aan het Plein is het oudste gebouw van Wieringen. Hij is rond 1350 gebouwd bij een kapel uit 1250 die rond 1450 werd vervangen door een kerk.

De toren heeft een hoogte van ongeveer 43 meter en de omloop ligt op zo'n 21,5 meter. In vroeger eeuwen was de toren aanmerkelijk lager. Bij de restauratie in 1715 werd er een verdieping opgezet waardoor de klokken hoger kwamen te hangen. Dat de klokkenzolder vroeger lager was is van buitenaf nog goed te zien aan de dichtgemetselde galmgaten. De stompe spits maakte bij deze restauratie plaats voor een scherpe. De tekening rechts uit 1650 toont u de lage toren met stompe spits.

In 1587, kort nadat de kerk in protestantse handen overging, was het de schoolmeester die de zorg droeg voor de kerk. Zo moest hij niet alleen het torenuurwerk opwinden en smeren, maar was hij ook koster, voorzanger (omdat een orgel in die tijd niet was toegestaan), klokkenluider en begrafenisdienaar. Dit is eeuwenlang zo doorgegaan totdat er in 1859 door de gemeente een katholieke schoolmeester op de (openbare) school werd aangesteld. Dit lokte wel enig protest van de Kerkenraad uit, maar tevergeefs. De scheiding tussen het schoolmeester- en kosterschap was een feit. De kerkvoogdij stelde Cornelis Valstar aan als eerste echte koster.

Tot 1797 was de toren eigendom van de kerk. In dat jaar echter verklaarde Napoleon per decreet dat alle kerkelijke bezittingen aan de staat vielen, dit als een van de maatregelen om kerk en staat te scheiden. De kerktorens waren bovendien ook nog eens uitstekende uitkijkposten. In 1798 stelde hij de torens onder gemeentelijk beheer. Die waren zeer gebrand op dit bezit: Het uurwerk bracht namelijk orde en regelmaat onder de dorpelingen, de klokken konden alarm slaan bij brand of ander gevaar en bovendien werden de gevangenen en de brandspuit in de toren bewaard. Tot op de dag van vandaag is de gemeente eigenaar van deze toren.

In 1882 kreeg de kerk het zwaar te verduren. Op woensdagmiddag 14 juni werd de torenspits door een felle blikseminslag getroffen, waarop brand uitbrak in het midden van de spits en aan de top. De brandweer slaagde er in de brand in het midden te blussen, maar de bovenkant van de spits kon men niet bereiken. Er bleef niets anders over dan kerk en toren nat te houden, om de brand tot de spits te beperken. Door de brand verzwakte de spits, waardoor op een kwaad moment het brandend kruis omlaag kwam en op het kerkgebouw neerkwam. Men vreesde het ergste voor het nieuwe orgel (1874) en de zojuist gerestaureerde preekstoel (1881). Maar het lukte met de inmiddels te hulp gekomen stoombrandspuit uit Den Haag de ontstane brand te blussen. Kerk en toren bleven behouden, maar de spits was totaal verwoest.

In september van datzelfde jaar stond er al weer een nieuwe spits op de toren. Een metalen plaat met de namen van de ambachtshulpen die het werk hebben uitgevoerd, bevindt zich hoog in de torenspits.

Door jarenlang gebrek aan geld (denk aan de crisisjaren en de oorlog) en gehacketak tussen de gemeente en het kerkbestuur kreeg de toren, die reeds lange tijd in een zeer slechte toestand verkeerde, pas in 1979 de broodnodige aandacht. Door samenwerking tussen het kerkbestuur en de gemeente werden zowel de toren als de voorgebouwen van de kerk aangepakt. Architect was Ir. Van der Kloot Meyburg en de uitvoering was in handen van de firma Huurman uit Delft. Bij deze restauratie werd ook de beiaard geplaatst.

Belangrijk voor de toren is ook het jaartal 1969. Toen kregen zowel de toren als de kerk de status van rijksmonument. Hiermee is het bouwwerk verzekerd van aandacht tegen verval.

Cachot

Het interieur van de toren straalt door zijn eenvoud een tijdloze rust uit. Toch zijn er twee zaken te vinden die bijzondere aandacht verdienen. Op de eerste zolder staat een heuse gevangenis, in de volksmond bekend als het cachot. De toren is eeuwenlang logeerplaats geweest voor de criminelen van Wateringen. Maar het is voor te stellen dat het moeilijk was om een onwillige of dronken arrestant de trap op te krijgen. Daarom werd er in later tijd gebruik gemaakt van de doopkapel op de begane grond die voor dit doel geschikt was gemaakt. In 1921 kwam er een einde aan het gevangen zetten "onder de toren". In dat jaar namelijk betrok het gemeentebestuur het oude logement Huis ten Hoek dat als gemeentehuis en politiebureau was ingericht. Hierin zaten ook enkele gevangeniszellen.

Klokken en beiaard

Voor de oorlog had de toren twee luidklokken: de Sint Joris uit 1569 en de Tromp uit 1688. De laatste weegt 575 kg en heeft een doorsnede van 97,5 cm en is gegoten uit een oudere klok. Beide klokken werden door de Duitsers in 1942 geroofd om ze om te smelten tot oorlogstuig. De Tromp stond nog op de smeltkroes te wachten toen de Duitsers capituleerden. In 1945 kon hij weer op zijn oude plaats worden teruggeworpen. Maar de Sint Joris was verloren. Kort nadat eind jaren zeventig besloten was om de toren te restaureren, werd de stichting "Wateringse Beiaard" opgericht. De toenmalige gemeentesecretaris J.J. Schijven was de motor achter het initiatief om in de toren een beiaard geplaatst te krijgen. De gelden hiervoor werden uit de burgerij en het bedrijfsleven ingezameld.

De beiaard werd vervaardigd door de fa. Eysbouts uit Asten. De Tromp diende als grondtoon voor de overige 37 klokken. Het totaal van 38 klokken omvat drie octaven. Een van de nieuwe klokken kreeg dezelfde naam als de klok die verloren is gegaan: Sint Joris. Het randschrift op deze klok luidt: * SINT IORIS WAS MYN NAEM * MYN GELUYT WAS VOOR GODT BEQUAEM * DOOR SCHENNERSHAND GING IK VERLOREN * IN BURGERZIN BEN IK HERBOREN * MOGEN MIJN KLANKEN U BEKOREN *

Zaterdag 9 juni 1979 was voor Wateringen een feestelijke dag. Op grootse wijze werd de beiaard door het comité aan het gemeentebestuur overgedragen en in gebruik genomen. Sindsdien worden de bewoners van Wateringen dagelijks op gezette tijden getrakteerd op een beiaardconcert. In het begin werd de beiaard aangestuurd door plastic ponsbanden. Sinds 1989 zorgt een computer voor de aansturing van de elektrische hamers.

Op de derde zolder staat een (stokken)klavier waarmee de beiaard, die zich een vloer hoger op de klokkenzolder bevindt, ook met de hand bespeeld kan worden. In het voorjaar van 2007 heeft de beiaard een restauratie ondergaan.